

Ханımana Əlibəyli

Mərcanqulu əfsanəsi



Gənclik
Bakı - 1990

Az 2
X 25

ƏZİZ UŞAQLARA HƏDİYYƏMİZ

Redaktoru Məmməd Namaz

4803060201 3—90
M 653 (12)—90

ISBN 5—8020—0178—X

© Gənclik 1990

NAĞIL-POEMA

MƏRCANQULU ƏFSANƏSİ

Dəniz vardır dünyada
Mavi sular aləmi...
İçində neçə ada,
Yelkənli qayıq, gəmi.

Sahildə dəstə-dəstə
Fırlanır qağayılar.
Yalçın qayalar üstə,
Dolaşır ağ ayılar.

Dənizin sahilində
Balıqçı nə iş görür?..
Balıq toru əlində,
Gah yamayır, gah hörür.

Doldu küləklə sahil,
Sular verdi səs-səsə.
Ağ dalğalar elə bil,
Bir ağ donlu rəqqasə.

Xəzri küləklərində
Hey tələsə-tələsə,
İpək ətəklərində
Gətirir sizə nəsə.

Ucaldaraq səsini,
Sahilə cuma-cuma.
Dəniz hədiyyəsini,
Əyilib, səpir quma.

Mərcanqulu rəngbərəng
Qumlara səpələnir,
Dənizin nəfəsi təng,
Yenidən ləpələnir.

Sahildə o çınqıllar
Haranın məhsuludur?
Bir gözəl əfsanə var, —
Adı «Mərcanqulu»dur.

Gəlin bir neçə nəfər,
Sahilə edək səfər.
Ensiz cığırla birbaş,
Orda dinləyin məni.
Mən sizə yavaş-yavaş,
Danışım əfsanəni.

Əcəb sərin yel əsir,
Bu səhər gilavardır.
Dəniz sanki tələsir,
Sizə xoş sözü vardır.

Guya çağırır: —Cumun
Sahilimə, uşaqlar.
Üstündə narın qumun,
Görün nə çox yazı var.

Kim oxusa o yeri,
Təzə bir nağıl bilər.
Yoxsa qayıdıb geri,
Dalğalar onu silər.
Yaxınlaşın dənizə,
Yayıldı xoş bir ətir.
O əfsanəni sizə,
Oxuyum sətir-sətir.

Biri vardı, biri yox,
Dənizlərin dibində
Hər kirpiyi iti ox,
Qanlı əli cibində
Dəniz qulduru vardı...
Yarandı onun adı.
Daş üstə daş qoymadı,
Dağıtmaqçün yarandı.

Axşamacan çapardı,
Mavi dəniz atında,
Suların hər qatında.
Tutsa birdən acığı,
O gün çıxardı ova.
Rast gəldiyi balığı,
Döyərdi qova-qova.
Əzazildi necə də...
Hamı ondan bezardı.
Mininə bir gecədə,
Ölüm hökmü yazardı.

Mamırlar küçəsində,
Bir su insanı vardı.
Qocanın xoş səsində,
Səxavət duyulardı.
Çırpınırdı ürəyi
Yaşamaq həvəsilə
Dünyada var hər nəyi,
Bölerdi nəvəsilə.
Onun yarısı insan,
Yarısı balıq idi.
Onu sarsıdan hər an,
Bircə qocalıq idi.
Qulu qoydu istəkli
Nəvəsinin adını.
Olsun bir mərd ürəkli,
Açsın qol-qanadını.
Bir qoçaq oğlan olsun,
Mərhəmət babasına.
Sevsin eli, qul olsun
Elinə, obasına.
Tunc qanadlıdır Qulu,
İgidlikdə yox tayı.
Döşündə balıq pulu,
Gümüş kimi şirmayı.
O istəyir hər zaman,
Azadlıqdan söz açsın.
Düşməni qovdu yaman,
Qoymur suda göz açsın.
Odur yırtıcıları,
Dəniz dibinə sərən.
Onları gecəyarı,
Eyləyir pərən-pərən.

İgid Qulu boy atdı,
Keçdi aylar, fəsillər.
Fərəhlə başa çatdı,
Göy sular da o illər.
Baxıb uca boyuna
Baba dedi: — Hazırlaş!
Toplamışam toyuna,
Balıq pulundan şabaş...

Yayıldı səhər-səhər,
Sulara şad bir xəbər:

— Toy edir su adamı,
Sevimli nəvəsinə.
Axşam yığışdı hamı,
Yosunlar məhləsinə.
Çalındı qoşa zurna,
Gəldi kütüm və durna
Balıqları məclisə.
Yeməklər kisə-kisə
Süfrələrə düzüldü,
Al şirələr süzüldü.

Ortada coşa-coşa
Dəniz ulduzu yandı.
Qapıda qoşa-qoşa
Su itləri dayandı.
Qılnc balığı gəldi,
Suları aşa-aşa.
Burnilə suyu dəldi,
Keçdi yuxarı başa.

Gəldi məclisə xərçəng,
Əl-ayağı sarı rəng.
Oynayanda dal-dala,
Yıxılmışdı az qala.
Balaban gəldi dilə,
Səs yayıldı sahilə.
Dumbuldadı bu ara,
Birdən qoşa nağara.
Bəzənmişdi toyxana.
Çınqıllar düzüb sapa,
Asmışdılar hər yana.
Gəldilər çapa-çapa,
Bəyin neçə yoldaşı
Döşündə patrondaşı...
Al yaylıq alıb ələ,
Oynadı gülə-gülə.

* * *

Mirvari döngəsində
Mərcan adlı mələk var.
Köksünün qəfəsində
Bir mehriban ürək var.
Ətrafında yandı şam,
Salamladı elini.
Mərcan idi o axşam,
Toyun gözəl gəlini.
Qulu hördü rəngbərəng

Su çiçəyindən çələng,
Qızın başına taxdı
Hamı onlara baxdı.
Bu məclisə nur saçan,
Onlar bir cüt işıqdı.
Bu axşam ürək açan,
Toya bir yaraşıqdı.
Şəndir qayanın dibi,
Sevinir toy sahibi.

Dəniz suyu durulub,
Böyük məclis qurulub.
Səs çatıb hər balığa,
Gəliblər qonaqlığa.
Şadlıq alıb hər yanı,
Su qızı, su oğlanı
Paltarını güllü, allı,
Gedirlər suda yallı.
Qalxıb dəniz ulduzu,
Rəqs et dedi Mərcana.
Rəqs etdi sular qızı,
Qulu ilə yan-yana.
Dik burnunu uzatdı,
Qılinc balığı atdı
Dənizdən göyə fişəng.
Göyün üzü rəngbərəng...



Düşmənlər eşitdilər —
Durub burun-buruna,
Güllə kimi yetdilər
O dəniz qulduruna.
— Nə durmusan, ay Yaran,
Qılıncla yar suları
Savaşla kökdür aran,
Hücum et gecəyarı!

Suların oğlu soydu,
Dənizlərin dibini.
Azğın! Sərvətsiz qoydu
Dənizlər sahibini...
Heç kimdən almır izin,
Oğurladı dənizin
Gözəllər gözəlini,
Üzmə ondan əlini.
Bu saat məclisə qaç
Çıxsın qocanın canı.
Toyxanaya atəş aç,
Oğurla, qaç Mərcanı!
Görün Yaran neylədi? —
Acığından çeynədi
Dilini, dodağını,
O basdı ayağını,
Üzəngisinə atın.
«Mən getdim, mənə çatın!»
Deyib, sıçradı ata!
Yalına yata-yata
O dedi öz-özünə:
«Çapıb toya sarı düz,
Hər kim dəydi gözüne
Kim gəldi başını üz!»
Yosunlar məhləsindən
Atdı məclisə oxu.
Qorxub onun səsindən,
Qaçdı balığın çoxu.
Sular coşdu, köpürdü,
Öz atını o quldur
Birbaş məclisə sürdü.
Qopdu hay-küy, vürhavur.
Qoşun gəlib töküldü,
Toy məclisi söküldü.
Haray düşdü dənizə,
Neçə ox, neçə nizə

Birdən işə girişdi.
Ay aman, bu nə işdi? —
Mamır daşları üstə
Kimdir yaralı xəstə?
Qəlbində arzu-həsrət,
Öldü qoca Mərhəmət.

Bu bir çovğunlu qışdı,
Tufandı ya zəlzələ?..
Balıq batmamışdı,
Vermişdilər əl-ələ.
Yaran buruldu tinə,
Oxu, nizəni qapdı.
O, Mərcanı tərkinə
Alıb, sulara çapdı.
Qulu atını mindi
Çapıb, çatdı düşməyə.
Dedi: — Öldürməm indi,
Mərcanımı ver mənə!
Titrədi, qorxdu Yaran
Gördü ki, od qoparan,
Durub onun sağında.
Az qaldı çıxsın canı.
O, ölüm ayağında,
Atdı suya Mərcanı.
İgid Quluya daha,
Onun çatmadı əli.

Bu, başa gəldi baha,
Özü oldu zədəli.
Mərcanı atan vaxtı,
Onun boynuna baxdı.
Acıqdan qırdı, tökdü
İncini yan cibinə.
Yaran qəzəblə çökdü,
Dənizlərin dibinə.
Baxın, sulara üzən,
Durnalar kimi süzən,
İgidə və gözələ.
Necə verib əl-ələ
O, su oğlu, su qızı,
O gözəllik ulduzu.
Onlar qaldılar diri,

Məhəbbətdən lap iri
Bir qala yaratdılar,
Xoş arzuya çatdılar.
Odur, onların ulu
İki qülləsi vardır.
O, Mərcan, bu da Qulu.
Onlar çox bəxtiyardır.

Çıxıb mavi dənizə,
Hər an göndərir sizə
Biri-birindən qəşəng,
Mərcanqulu rəngbərəng.
Siz istisində yayın,
Mərcanqulu toplayın.
Qataraq qızıl quma,
Səpin akvariuma.
Tez-tez sahilə gəlin,
Alın xoş nəfəsini.
Yığın iki gözəlin
Sizə hədiyyəsini.

Sakitlikdi bu ara,
Günəş düşdü sulara.
Yel əsdi sərin-sərin
Üstündə ləpələrin.
Bir neçə dəymiş hulu,
Göründü sulu-sulu.
«Sağ ol» – deyib dənizə,
Payladım onu sizə.
Hərənizə bir dənə,
Biri də qaldı mənə.
Mən yemədim hulunu,
Verdim «Mərcanqulu»nu
Diqqətlə dinləyəne.

ŞEİRLƏR

BAKI KÜLƏYİ

Bakıda axşam, səhər,
Küləklə dolur şəhər.
Küləklər çox-çox olur,
Gah əsir, gah yox olur.
Küləklər gecəyarı,
Göyə sovurur qarı.
Çovğunlu, qışlı olur,
Bəzən yağışlı olur.
Külək əsəndə yayda,
Birdən ən isti ayda,
Çevrilib sərin yelə,
Əsir belədən-belə.
O sanki bir quş olur,
Miz üstə qonmuş olur.
Əsir yeni əsərin,
Üstündə sərin-sərin.

MEŞƏLƏRİN SƏSİ

Ağacların öz səsi var,
Pəsdən və zil nəğməsi var.
Pəsdən nəğmə gözəl olur...
Hərdən gecə külək dolur,
Meşə adlı o mənzilə,
Nəğmələri qalxır zilə.

TAR

Axşamçağı evdə təkdi,
Rəssam Bəhlulzadə Səttar.
Çox gözəl bir şəkil çəkdi,
O şəkilə ad verdi «Tar».

Cavan bir oğlan çalırdı,
O axşam şirmayı tarı.
Dağa-daşa səs salırdı,
Oynadıqca barmaqları.

O çaldıqca nəğməsini —
Axar sular gəlir dilə.
Eşidirəm tar səsini,
Hər baxanda o şəkilə.



YOXDUR HƏVƏSİ

Gördüm gedir damadama
Çanaqlıbağa,
Başına şeş dama-dama.
Mən girdim bağa
Dedim: — Oxşadın uzaqdan
Naxışlı daşa.
Çıxaq gedək biz bu bağdan,
Gəl bizlə yaşa!..
Əvvəl bərəlti gözünü
O, acığından.
Sonra gizlətdi özünü,
Çıxmadı qından.
Lal oldu çanaqlıbağa,
Kəsildi səsi.
Yəqin bizdə yaşamağa
Yoxdur həvəsi.



İLQARIN CİBLƏRİ

Anam yuyanda dünən,
Paltarını İlqarın
Nələr çıxdı bilirsən,
Ciblərindən şalvarın...

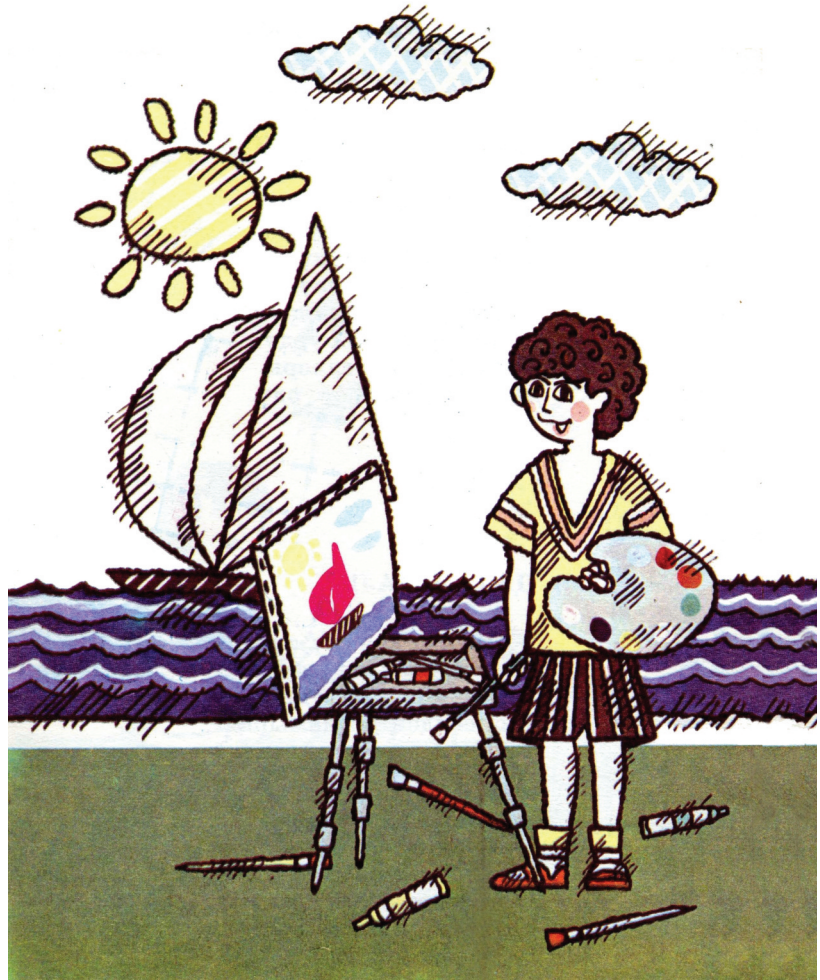
Marka, pozan, yekə biz,
İlan qabığı, ilbiz,
Sınıq balaca çəngəl,
Bir iris, neçə noğul.
Anam dedi: — Bura gəl,
Bunlar nədir, ay oğul?
At bunları bir yana
Cibi pis hala salıb.
İlqar dedi: — Ay ana,
Lazım olar, qoy qalıb.

ROL BÖLƏNDƏ

Müəllimə rol böləndə,
Mənə düşdü keçi rolu.
Bu gün keçi kimi mən də,
Mələmişəm bütün yolu.
Yolda dedim: — Keçi mənəm!
Evdə gəzdim dizin-dizin.
Baxıb dedi mənə nənəm:
Biri artdı keçimizin.

APARDIM ÖZÜMLƏ

Qayalığa gedib,
Çəkdim mənzərə.
Gün düşüb ləpələr
Boyanıb zərə.
Göy buludlar sanki,
Bir yasəməndir.
Dənizsə elə bil,
Mavi çəməndir.
Çəkdim bir balıqçı
Və bir balıq da,
Gümüş balıq tutub,
O, qayalıqda.
Apardım özümlə
Mavi dənizi,
Günəşin sulara
Saldığı izi,
Apardım özümlə
O, qayalığı.
Həm o balıqçını,
Həm o balığı.



BİR OĞLAN VAR

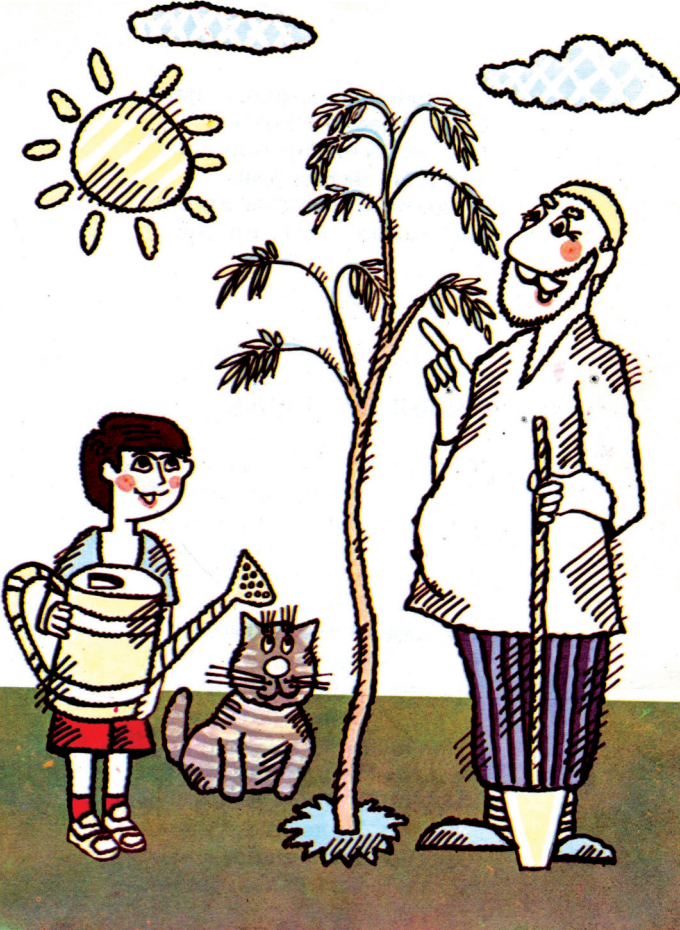
Bir oğlan var Muğanda
Tanıyırsız Elcanı?..
Hər səhər gün doğanda,
Biçir çöldə yoncanı.

Tövlədə ana camış,
Ona dikib gözünü.
Yuxudan oyanmamış,
O yetirir özünü.

Ləklərinə su çəkdi,
Əkdi turpu, xiyarı.
Yollarda çinar əkdi,
Gözəl olsun diyarı.

SÖYÜDÜN TELLƏRİ

Babam əkdi söyüdü,
Yanında çarhovuzun.
Hasar boyu böyüdü,
Saçları uzun-uzun.
Söyüd yaşıl telləri,
Çarhovuzda görürdü.
Əsəndə sübh yelləri,
Darıyırdı, hörürdü.



DAYAN, YAY!

— Nə tez köçünü tutdun,
Nə tez bizi unuttun?
Gözlərində gur işıq,
Biz səndən doymamışıq.

Hanı o xoş çağların?..
Yanında uşaqların
Çimərdin çayda, göldə,
Gəzərdin düzdə, çöldə.
Toplayardıq çiçək, gül,
Qal bizimlə sevin, gül!

— Uşaqlar, darıxmayın!
Bitdi fəsili yayın.
Hər vaxtın var bir sonu.
Əynində qızıl donu.
Ardımca şən qız gəlir,
Bir gözəl payız gəlir.

GÖZƏL EV-EŞİK

Toplamışam çınqıl, daş,
Torpaq da, gil də,
Ev tikim yavaş-yavaş,
Qumlu sahildə.
Bu mənim otaqlarım,
Bu da it damı.
Hardadır qonaqlarım?
Qoy gəlsin hamı.
Mənim yaşıl bağında
Danışaq-gülək.
Səslənsin qulağında,
Bir sərin külək.
Dalğalar çoşa-çoşa
Çalsın qaytağı.
Oynayaq qoşa-qoşa,
Biz səhər çağı.
Günəş düşüb eyvana,
Gözəl ev-eşik...
Burdan qaçmaz heç yana,
Nə it, nə pişik.
Gözəl ev-eşik.

BİZ EVDƏ ÜÇÜK

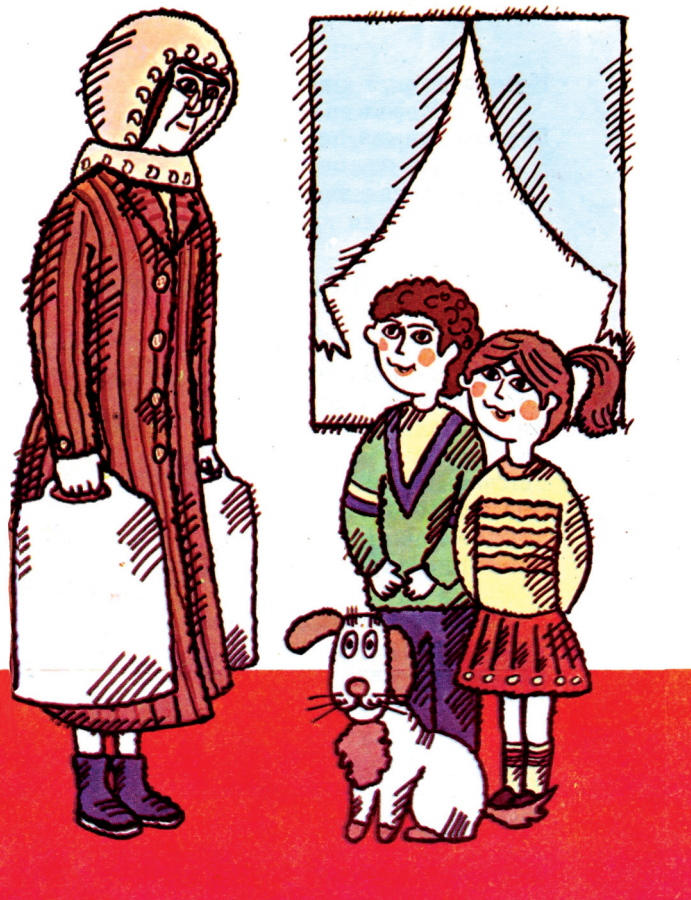
Bazara getdi nənəm.
Biz evdə üçük.
Bir bacımdır, bir mənəm
Bir də ağ küçük.
Biz verdik başdan-başa
Çiçəklərə su.
Küçük etdi tamaşa,
Qaçdı yuxusu.

KÜLƏK VƏ SÖYÜD

— Söyüd, gəldim öyrənim
Mənəmlə dost olursan?..
— Yox, olmuram, sən mənəmlə
Saçlarımı yolursan.

BİR FƏNƏR

Yanırdı axşamçağı,
Bir fənər yolum üstə.
Getdim üzüaşağı,
Paltodu qolum üstə.
O, mənəmlə saldı yola,
Düz xalamgilə qədərlə.
Nur saçır sağa, sola,
Yaşamır hədərlə-hədərlə.



ÖZÜ TAPAR

Mən yuxuda gördüm gecə,
Cırtdan əjdahanı boğur.
Mən yuxuda gördüm necə,
Üfüqlərdə günəş doğur.

Dedi küpəgirən qarı:
— Məni nağıllardan apar!
Mən yüyürdüm evə sarı,
Dedim yolu özü tapar.

İNTERNAT MƏKTƏBİMİZ

İstəyirəm səhər olsun,
Altımda bir kəhər olsun.
Sevinərdim minib ata,
Dərsə gedim internata.
Yolda rast gəlsəm hər kimə,
Deyərdim: — Gəl min tərkimə.
Aşıb dağı, ensəm düzə,
Məktəbimiz gülər üzə.



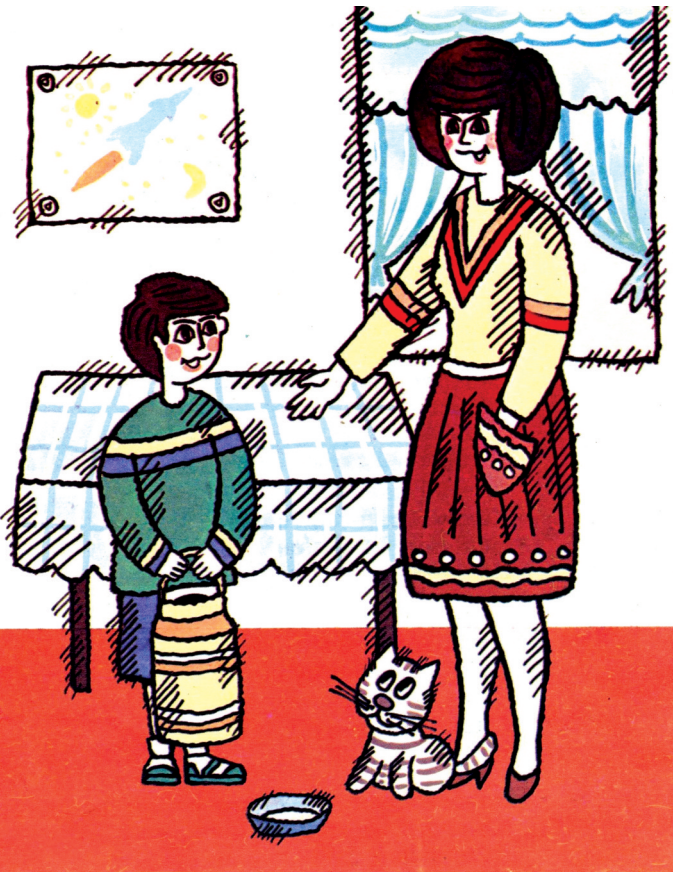
SƏN ÇIXMA, MƏN ÇIXARAM

Bir qız var Günay adlı,
Evlərinin gülüdür.
Bəlkə də zər qanadlı,
Bir incə bülbüldür.

Gəldi qımiltı səsi,
Yuxusundan ayılır.
Səhərlər şən nəğməsi,
Ürəklərə yayılır.

O, evdə nənəsinə,
Kömək edir hər işdə.
Nənənin həvəsinə,
Kəsdi xingəl, əriştə.

Günayın otağına,
Qızıl günəş süzüldü.
Onun al yanağına,
Kirpikləri düzüldü.



Nənəsi dedi: — «Bala,
Gün çıxıb, düşüb yola.
Gündüzlər günə taysan,
Gecələr nurlu aysan.

Nağıldakı gözəl tək,
Telinə düz gül, çiçək.
Günə de ki, sən çıxma —
Mən çıxaram.
Aya de ki, sən çıxma —
Mən çıxaram».

SÜDALAN

İşləri bölüb anam.
Mən isə südalanam.
Evi işıq бүrүdü,
Gedib, alıram südü.
Hamısı yatmış olur,
Çöldə boran, qış olur.

QURD

Qurdun evdə bir özü,
Bir qoca atası var.
Düz çölə baxır gözü,
Yəqin bir xatası var.

VÜSAL

Ana dedi: — Oğlum, Vüsal,
Bu gün nənənlə evdə qal.
Dərslərini hazırla sən.
Teatra gedirəm mən.
Anasına dedi Vüsal:
Məni orda yadına sal.

TƏZƏ KÖRPÜ

Körpü bir cüt şirmayı
Qanad kimi açılib.
O, qucaqlayıb çayı,
Üstünə nur saçılıb.

Körpüdən keçdi bu qış,
Maşınlar ağır-ağır.
Körpü üstə gah yağış,
Gah dolu, gah qar yağır.

Bizim sevimli kəndə,
Xoş gəldin, təzə körpü.
Al günəş kimi sən də,
Bu kəndi bəzə, körpü.

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

Nağıl-poema

Mərcañqulu əfsanəsi	3
---------------------------	---

Şeirlər

Bakı küləyi	11
Meşələrin səsi	11
Tar	11
Yoxdur həvəsi	12
İlqarın cibləri	12
Rol böləndə	13
Apardım özümlə.....	13
Bir oğlan var	14
Söyüdün telləri	14
Dayan, yay	15
Gözəl ev-eşik	15
Biz evdə üçük	16
Külək və söyüd	16
Bir fənər.....	16
Özü tapar	17
İnternat məktəbimiz.....	17
Sən çıxma, mən çıxaram	18
Südalın.	18
Qurd	19
Vüsal.....	19
Təzə körpü.....	19